

نسل جدید فعال مسلمان امروز به دنبال مدیریت و شکل دادن «استارت‌آپ اسلامی» است و بدون هیچ بدبینی خاصی به جهت داربودن این «ابزار»ها و ماهیت نظام اقتصادی، برای عمل به مسئولیت اسلامی خود، در حال تأسیس مدرسه اسلامی با شهریه ۷۰ هزار دلاری در سال است.

▲ سید قطب (۱۹۰۶-۱۹۶۶) نویسنده و نظریه پرداز اسلام‌گرای مصری. اسلام و سرمایه‌داری وزیربنا صلیح جهانی از جمله کتاب‌های او است.

▲ حسن البنا (۱۹۰۶-۱۹۴۶) بنیان‌گذار جماعت اخوان المسلمین. او تأثیر بسیار عمیقی بر اندیشه‌های اسلامی در قرن بیستم گذاشت.

در آن یکی دو آیه قرآن یا یک دکلمه مذهبی را با صدای زیبای خواند و دل تمام دنبال‌کننده‌هایش را می‌برد. اگر یکی از مبارزان مصری، ایرانی یا الجزایری قرن بیستم را از گور بلند کنیم و به این همایش بیاوریم، بی‌گمان از دیدن صحنه اینفلوئنسر دعوت‌گرها روی سن و مهم‌تر از آن، از دیدن شدت تشویق حضار و تحسین جمعی آن‌ها، «وحشت» کرده و با خود فکرمی‌کند که مگر قرآن این‌ها با قرآن دهه هفتاد میلادی ما متفاوت شده است؟

پاسخ دردناکی که باید به این برادر یا خواهر مبارز از گور بلند شده بدهیم این است که قرآن این‌ها تغییر نکرده است؛ اما متأسفانه چیزی که مهم‌تر (و باید دیدن این صحنه‌ها باید بگوییم خیلی مهم‌تر) از متن مقدس در حال نقش آفرینی است، واقعیت اجتماعی قاهر بر متن و خواننده متن است؛ این، همان روح اروپا محورانه‌ای است که از صد سال پیش درون ما حلول کرده و گویا نه تنها بیرون نرفته، که سخت در اعماق جانمان ته‌نشین شده است. از احمد فردید نقل می‌کنند که می‌گفت: «تاریخ ما پاورقی تاریخ غرب است». شاید با دیدن چنین لحظاتی عمق این سخن و عمق اروپا زدگی جوامع اسلامی بیشتر روشن شود.

متفکران و روشنفکران اسلام‌گرای قرن بیستم، غالباً در اروپا تحصیل کرده بودند. آن‌ها دهه شصت و هفتاد را، در میانه جنبش‌های استقلال کشورهای خودشان، در اروپایی که جریان انتقادی روشنفکری در آن در اوج خود بود سپری کردند؛ ایامی که در اروپا هنوز شخصیت «روشنفکر توتال» معنا داشت و مکتب فرانکفورت نیز در حال صورت‌بندی آرای خود و حمله به «انسان تک‌ساحتی» و «بیگانگی» رشد یافته در جامعه سرمایه‌داری متأخر و نشان دادن «مسخ» او و حالت «تهوع» اش بود. در این شرایط که جوان مسلمان جهان سومی، شاهد آن بود که از میان سروران غربی اش نیز بعضی زبان به انتقاد از وضع کنونی اروپا گشوده‌اند و البته هنوز در اروپا عصر، عصر کلان‌روایت‌ها و ایدئولوژی‌ها، با بار مثبت، بود؛ با اعتماد به نفس بیشتری سینه سپری کرد و از «بازگشت به خویش» سخن می‌گفت. اما گویا امروز زمانه تغییر کرده است. شاید بتوان گفت که دقیقاً برعکس نسل اروپا رفته و علوم انسانی خوانده بنیان‌گذار، نسل جدید فعالان اسلامی، عمدتاً به «آمریکا» مهاجرت کرده‌اند و رشته‌های تحصیلی آن‌ها هم، رشته‌های فنی مهندسی بوده است.^۳ علاوه بر

محتوای سخنرانی‌ها و برنامه‌ها بود. در کنار عناصر شکلی همایش، با نگاه کوتاهی به پروشور برنامه، فهرست سخنرانان، عناوین سخنرانی‌ها و بعد نشست پای سخنرانی افتتاحیه طارق سویدان با عنوان «رهبری استراتژیک در مؤسسان جوان» به سرعت برای مخاطب روشن می‌شود که گفتار مرکزی رویداد، نزدیکی زیادی با ادبیات فردگرایانه روان‌شناسی موفقیت‌آمیزی دارد. همچنین کلیدواژه‌های غالب در سخنرانی‌ها، کلماتی از جمله «رهبری»، «استراتژیک»، «موفقیت» و هم خانواده‌های آن‌ها بود.

حال پس از شنیدن مقدار زیادی سخنرانی درباره رهبری و تأمین مالی سازمان‌های اسلامی و شنیدن نشیده‌های فلسطینی از بلندگوهای با کیفیت یک هتل با کلاس، یک مسلمان که در تاریخ جنبش‌های صدساله اخیر احیاء یا اصلاح اسلامی چرخ کوتاهی زده باشد باید از خود یک سؤال مهم بپرسد: «دقیقاً چه اتفاقی در حال رخ دادن است؟» اگر کلیدواژه‌های گفتار اصلاح دینی قرن بیستم و نمایندگانش را بررسی کنیم، احتمالاً روی واژگانی همچون عدالت، حکومت، استعمار، مبارزه، تمدن، قدرت و هم خانواده‌های آن‌ها خواهیم ایستاد. اما چه می‌شود که در قرن جدید، در همایشی که تلاش کرده است تا مهم‌ترین فعالان جوان کشورهای اسلامی را جمع کند، حتی یک جمله درباره فقر، عدالت اقتصادی یا مسئله حکومت شنیده نمی‌شود و به جای آن شاهد درخشش تیپ سلبریتی دعوت‌گرهایی هستیم که دقیقاً شبیه معلم‌های سامراسکول‌های آم.بی.ای یا مشاوران استارت‌آپی، برای جوانان کشورهای اسلامی با ادبیاتی فردگرایانه، درباره رهبری و اداره مؤثر سازمان‌هایشان صحبت می‌کنند؟! یا چه می‌شود که در حالی که تیپ نمونه‌الگوی کامل فعال مسلمان قرن بیستم، تیپ «روشن‌فکر مبارز»ی است که با اسلحه یا قلمی که آن را به اندازه اسلحه بزند و تیز کرده، در هزینه دادن و گره زدن شش‌دانگ ابعاد زندگی به هویت مسلمانی اش، چشم‌های همگان را خیره کرده، و به وضعیت رسیده‌ایم که در آن الگوی جوان مسلمان موفق که از او برای سخنرانی و ارائه تجربیات برای سایر «تازه‌کارها» دعوت می‌شود، «اینفلوئنسر دعوت‌گر»ی است که با چهره زیبا، صدای خوش و هوش اینفلوئنسری در اینستاگرام، توانسته فالوورهای چند صد هزار تایی جلب کند؟! طبیعتاً حدس می‌زنید که انتهای هنرش هم پرکردن کلیپ‌های ده‌ثانیه‌ای اینستاگرام یا تیک‌تاک در یک منظره طبیعی خیره‌کننده یا مسجد‌های خوش‌تراشی است که